

CUNQUEIRO, TRADUCIDO E TRAIZOADO

XOSÉ A. PALACIO

Universidade de Vigo

Vai xa para vinte anos Carlos Casares publicou en *Grial* (nº 38, 1972) unha "Carta abierta a Alianza Editorial" na que pedía ós responsables desta empresa a retirada do mercado do libro *Ocho siglos de poesía gallega*, dada a enorme cantidade de disparates que os antólogos da obra introduciran nela. As máis das "barbaridades" que Casares denunciaba aparecían na traducción ó castelán dos poemas antologados e debíanse ó descoñecemento do idioma que traducían.

Algúns anos máis tarde (1984), a editorial Tusquets publicou un libro de Cunqueiro titulado *Tesoros y otras magias* no que se recollen escritos cunqueirianos referentes a tesouros, nunha edición a cargo de César Antonio Molina. Neste libro figuran varios textos de Cunqueiro escritos orixinariamente en castelán e procedentes doutros libros seus. Outros foron escritos primeiramente en galego e incluídos en libros como *Xente de aquí e de acolá* ou *Os outros feirantes*, pero dos que o propio Cunqueiro fixo versións (non sempre exactamente "traducións") en castelán para formaren parte de libros como *El descanso del camellero*, *Historias gallegas de D. Álvaro Cunqueiro*, *Laberinto y Cia* ou *El envés*.

Pero hai en *Tesouros...* textos escritos por Cunqueiro en galego e traducidos ó castelán polo editor Molina, quen, por descoñecemento da lingua que traduce, cae nunha mancha de erros que non estará de máis sinalar neste ano cunqueiriano, para advertir como, anos despois dos disparates que Casares denunciara, se seguían producindo outros semellantes. Non deixa de ser significativo que a barbaridade de traducir *aloumiñarse* por *alumbrar*, que aparecía no libro criticado por Casares, e volvamos atopar na traducción de Molina, que traduce *aloumiñadas* por *iluminadas*.

Estes textos do libro *Tesoros y otras magias*¹ ós que me vou referir son os seguintes:

I) O discurso "Tesouros novos e vellos" que Cunqueiro pronunciou co gallo do seu ingreso na Real Academia Galega².

II) O relato "Penedo de Alduxe", buscador de tesouros, que formaba parte do libro *Xente de aquí e de acolá*³.

III) O artigo "Imaxinación e creación" que Cunqueiro publicou na revista *Grial*⁴.

Analizarei, un por un, os textos mencionados. Os números entre parénteses indican as páxinas; a primeira cifra (antes do signo =) corresponde ó orixinal galego nas edicións que indico a pe de páxina e a segunda cifra (despois do signo =) ás traducións feitas polo editor no volume indicado na nota 1.

Tesouros novos e vellos

O primeiro que chama a atención na lectura da versión castelá é que parece existir nela unha especie de censura ante determinadas palabras da orixinal galega, que, tendo equivalencia exacta nas dúas linguas, son substituídas por outras ó seren traducidas ó castelán, sen que se vexa razón para facelo. Isto ocorre no caso de *páís*, que Cunqueiro usa unhas dez veces ó longo do discurso e é traducida por *lugar* (6 veces), *región* e *tierra*, mentres que se mantén como *páís* nos outros dous casos. É evidente que o gal. *páís* non se traduce polo cast. *lugar*; por outra banda, a definición de *páís* no Dicionario da Real academia

¹ Cunqueiro, A., *Tesoros y otras magias*, Tusquets, Barcelona, 1984. Figura neste mesmo libro outro texto escrito orixinalmente en galego e que Molina traduciu. Trátase da conferencia "Tesoros y otras magias", que dá título ó volume, e que Cunqueiro pronunciou en Vigo en 1963. A versión en galego non foi nunca publicada e iso fai que non a poidamos comparar coa tradución castelá. Sospeitamos, con todo, que tamén debe haber moitas "traizóns" nesta tradución, a xulgar polo topónimo *la Gualada*-sic, p. 90- que figura nela.

Anacos desta conferencia en galego foron, sen dúbida, utilizados nunha charla radiofónica que, co título "De mundos máxicos I", está fragmentariamente recollida no libro *A máxia da palabra. Cunqueiro na rádio*, edición de Lino Braxe e Xavier Seoane, publicado por Sotelo Blanco en 1991 (véxanse pp. 63-69).

² *Tesouros novos e vellos*, Galaxia, Vigo, 1980, 2ª edición. Na edición de Molina ocupa as páxinas 21 a 59.

³ *Xente de aquí e de acolá*, Galaxia, Vigo, 1971. Tradución de Molina nas páxinas 115 a 117.

⁴ *Grial*, nº 2, 1963. Tradución de Molina nas páxinas 194 a 203.

Española como "Nación, región, provincia o territorio" fai innecesaria a substitución nos outros dous casos. Vexámoslos:

- Os do *país* cansáronse de darlle ovellas = Los del *lugar* se cansaron de darle ovejas (32 = 22).
- O enano marchou do *país* co tesouro = ...se marchó de la *región* con el tesoro (32 = 23).
- ...e os mozos do *país* tomárona por unha infanta encantada = ...los mozos del *lugar* la tomaron (35 = 25)
- ...sabía que había outros tesouros no *país* = ...sabía que había otros tesoros en el *lugar* (38 = 27)
- ...tesouro dos vellos reises do *país* = ...de los viejos reyes del *lugar* (41 = 28)
- Villamil e Castro foi a aquel *lugar* e cóntase no *país* que chegou a falar co enano = ...foi a aquel *sitio* y se cuenta en el *lugar* que llegó a hablar con... (52 = 33).
- Que no *país* cren que si nalgunha casa hai gardada unha peza dun tesouro = En mi *tierra*, creen que... (70 = 46).
- No meu *país* cren que si nalgunha casa hai gardada unha peza dun tesouro = En mi *tierra*, creen que... (86 = 57).

Son abundantísimos os casos en que Cunqueiro utilizou un léxico que ten correspondencia exacta no castelán pero que o traductor substitúe por outro, sen que pareza haber motivos de exactitude semántica ou razóns de función estilística. Vexamos, por exemplo, o que ocorre cos verbos do campo semántico de *contar*, que se cambian sen motivo por outros que din o mesmo, pero que non son os que Cunqueiro elexiu:

- *Fálase* de algún tesouro = *Se cuenta* de... (35 = 25).
- T. Storn *conta* dun enano = T. Storn *habla* de... (38 = 26).
- ...un libro no que se *contaba* que = ...en el que se *relataba* que (49 = 33).
- ...como *dixen* denantes = como *comenté* antes (56 = 37).
- Quizaves o que *contei* de Bretaña que *di* Le Goffic = Quizá lo que *dije* de Bretaña, contado por Le Goffic (74 = 49).
- e *falouse* tamén de que os Fúcar todo o que tiñan aforrado era en moeda an-terga = y *se dice* también que todo el dinero que tenían ahorrado los Fúcar era en moneda antigua (78 = 52).
- ...e quen *sostén* que non = ...y quien *sospecha* que no (80 = 54).
- P.W. Joyce *conta* tamén... = P.W. Joyce *habla* también (82 = 55).
- a xente... *conta* deles = la gente... *habla* de ellos (87 = 58).

E o mesmo ocorre en numerosísimos casos co léxico máis di-verso, como se ve nestes exemplos que selecciono:

- As covas nas que *están* os tesouros = en las que *se encuentran* los tesoros (35 = 25).

- *arroubarllos* (os fillos ás fadas) = *quitárselos* (42 = 29).
- por mui gardado que *esteña* = ...que *se encuentre* (45 = 31).
- O bispo levounos *un por un a...* e deixoulles comida *da millor* = El obispo llevó a cada uno de ellos a... y les dejó *muy buena* comida (50 = 33).
- díxolles que había de *volver* = les dijo que había de *regresar* (50 = 34).
- Un crego que *houbera* en Romariz = un sacerdote que *estuviera* en Romariz (51 = 34).
- *usar* aquel arado = *utilizar* aquel arado (52 = 35).
- un tesouro que *era* unha coroa de ouro e... = ...que *consistía en* una corona... (53 = 36).
- Os tesouros... *mudan de sitio* = Los tesoros... *cambian de lugar* (59 = 39, 2 veces).
- hai razóns pra que o ouro *esté* escondido = el oro *se encuentre* escondido (64 = 42).
- como *probóu* Mansikka con un estudo *impar* = como *demonstró* Mansikka con un estudio *único* (64 = 43).
- os homes atopan tesouros *axudados* por animais = ...*auxiliados* por animales (71 = 47).
- O carballo dixo que podía *marcharse* = ...que podía *irse* (72 = 48).
- seguíu *traguéndolle* a auga = siguió *transportando* el agua (75 = 50).
- Esta historia cóntana por *alí* pra bulrarse dos que... *soñan tesouros* = ...la cuentan por *ahí* para burlarse de los que *sueñan con tesoros* (76 = 51).
- O criado *chegóu a vello* e adoecéu = El criado *envejeció y enfermó* (77 = 51).
- As moedas... son de outros *tempos* = ...son de otras *épocas* (78 = 52).
- e *quero* crer en todo o que se cré e non se ve = y *deseo* creer en todo... (88 = 58).

Non importa se no cambio desaparece a fermosísima adxectiva-ción cunqueiriana, substituída por outra moito máis convencional. Así, o *ouro propio* convértese en *oro natural* (31 = 22), as *pedras ricas* en *pedras preciosas* (38 = 27), as *moedas de tempos idos* en *monedas de tiempos pasados* (79 = 52), o *liño manso* en *lino suave* (55 = 31), un *mal non sabido* en un *mal desconocido* (44 = 30), un *pano de precio nunha tela cara* (70 = 46). E os gardadores de tesouros xa non "quedan *probes e vagantes*" senón "*pobres y vagabundos*" (38 = 26). E os *probes de pedir* son *pobres mendigos* (72 = 48).

O texto de Cunqueiro contén, moitas veces, fórmulas ou expresións case coloquiais que nos recordan para que foi concibido: é un *discurso*, pensado para ser "pronunciado". A tradución perde, ás veces, este trazo fundamental no texto. Vexamos algúns casos:

- e este é outro tema que non *é deiquí* = esto es otro tema, que no *corresponde desarrollarlo aquí* (60 = 39).
- Todo esto *vai* mui esquemático = Todo esto *es* muy esquemático (67 = 44).

- Non sei se esta lei *toca* tamén a Galicia = No sé si esta ley *corresponde* tamén a Galicia (70 = 46).

- *Vai* na dolorida historia de Deirdre coma unha sonrisa galana = *Aparece* en la dolorida historia (72 = 48).

Tamén se observa un descoido na transcripción de certos topónimos, que o traductor modifica sen ningún motivo; así ocorre con *Valedouro, no Viveiró e Recedente* que dan en *Valdeouro* (81 = 54), en *Viveiro* (45 = 31) e *Recende* (85 = 57).

Noutros casos o traductor suprime o artigo que Cunqueiro escribiu, como ocorre, ademais do xa sinalado *Viveiró*, con *á Pontenova* e con "(foi...) *ás Asturias*" que quedan convertidos en *a Pontenova* (85 = 57) e "(fue...) *a Asturias*" (76 = 50). Mesmo se o resultado é chocante:

- Tamén hai unha cova *no* Incio = ...una cueva *en* Incio (85 = 57).

Noutras ocasións o topónimo forma parte dunha estrutura analítica (por exemplo, "revolución *de Francia*"), nun trazo de estilo moi característico de Cunqueiro e que foi sinalado por Viña Liste e por A. Tarrío, entre outros. Pois ben, o traductor pasa esto por alto e traduce de xeito sintético con perda desta estrutura tan peculiar do noso autor. Así, cando di que "San Brenoec fundou na *Bretaña de Francia*", na tradución lemos "en la *Bretaña francesa*" (52 = 35) e un determinado feito que ocorre "En *Florenxia de Italia*" pasa a suceder "En *Florenxia, en Italia*" (79 = 52).

Pérdese tamén un trazo de estilo ó traduci-lo nome do "río *Tiberino*" por un moito máis trillado "río *Tíber*". E o mesmo ocorre co xenético *arábigos*, que Cunqueiro usa dúas veces no seu discurso e que Molina traduce nos dous casos por *árabes*.

O traductor non ten en conta o rexistro lingüístico, -poético, culto, xurídico ou arcaico- das palabras elixidas por Cunqueiro:

- andaba *en veste* de soldado coxo = andaba *con la vestimenta* de soldado cojo (32 = 23).

- *mester* no que se daba muita maña = *oficio* para el que se daba (38 = 27).

- lido "nun *foro* dos mouros" = leído "en un *documento* de los moros" (55 = 36).

- *Verbigracia*, nun monte... = *Por exemplo*, en un monte (60 = 40).

- algunhas interpretacións místicas, especialmente *caras á Eirexa Grega* = ...especialmente *queridas por* la Iglesia Griega (63 = 42).

Hai tamén erros na tradución dos artigos. En certos casos o traductor introduce un artigo onde non o había, perdendo así un trazo estilístico importante; vexamos algúns exemplos:

- un enano que *gastaba* pucha colorada = un enano que *llevaba una* gorra colorada (32 = 22).

- sacaba paraugas = sacaba *un* paraguas (34 = 24).

- As mais das fadas *están gardando* os tesouros *en figura de vella fea* = ...*guardan los tesoros bajo la forma de una vieja fea*... (39 = 27).
- Estaba a fada con Buldr amante = el hada con *el* amante Buldr (44 = 31).
- Buldr estaba *noutro* mundo = estaba *en el otro* mundo (45 = 31).
- Mansikka *conta* dun tesouro entre eslavos que non se entregóu = Mansikka *habla* de un tesouro entre *los* eslavos que no se entregó (59 = 38).
- Os tesouros entón toman nome = ...entonces toman *un* nombre (59 = 39).
- Supoñamos que, como *queren* léndas orientais e eslavas = que, como *sugieren* *las* leyendas orientales y eslavas (63 = 42).
- ...perigosidade de ver o tesouro denantes de que éste se poña en contradicións de ser visto por humanos = ...ser visto por *los* humanos (65 = 43).
- muitas veces o tesouro é muito máis que ouro = ...es mucho más que *el* oro (68 = 44).
- Tivo que vir... *lavado* con auga de fonte = *lavarlo* con auga de *la* fuente (68 = 45).
- ...mata ao basilisco, que é un gardador de ouro = ...que es un guardián *del* oro (71 = 47).
- ¡Comín ouro! ¡Comín ouro! = ¡Comí *el* oro! ¡Comí *el* oro! (71 = 47).
- O carballo dixo que podía *marcharse*, que nunca poría mán no tesouro = ...que podía *irse*, que nunca pondría *la* mano en el tesouro (72 = 48).
- que o gastó nun ano facéndose pasar por príncipe romano = ...haciéndose pasar por *un* príncipe romano (74 = 49).
- ...é cousa que non imaxina ninguén que crea en tesouros = que no imagina nadie que crea en *los* tesoros (78 = 52).
- ...muitos en Bretaña fixeron espellos de ouro pra namorar mulleres = para enamorar *a las* mujeres (80 = 53).
- Galicia é país de tesouros = Galicia es *un* país de tesoros (87 = 58).

Levado, sen dúbida, pola similitude entre o artigo *o* galego e o *lo* castelán, traduce un artigo masculino por un neutro, sen importarlle que a oración quede sen suxeito:

- aquela copa... apareceu... quebrada en sete anacos, e *o* que fixo o achádego *levóuna* prá súa casa = aquella copa... apareció... quebrada en siete trozos, y *lo* que hizo *con* el hallazgo fue *llevarlo* para su casa (84 = 56).

Tamén se confunden artigos con contraccións destes coa preposición *a*, dando lugar a erros evidentes. Vexámolo cun exemplo:

Nun fragmento describe Cunqueiro ós "enanos mouros" que gardan algúns tesouros e di que "Están sempre mui vestidos de colorado, verde e amarelo e na fala parece que estiveran cacarexando *as* galiñas"; na traducción lemos que "Siempre utilizan vestidos colorados, verdes, y amarillos y, al hablar, parece como si estuviesen cacareando *a las* gallinas", onde *o* de menos e a escasa fidelidade da traducción e *o* de máis é que os enanos lles cacarexan *a las* galiñas (49 = 33).

Son varios os casos en que se traizoa o sentido do texto cando aparece unha contracción de dous pronomes átonos (*llo, llos...*), que o traductor parece non entender ben:

- Sabía onde estaban enterradas as fadas de noutrora e *díxollo* a Lah O'Nagha = Sabía donde estaban enterradas das hadas de otro tiempo y *le dijo* a Lah O'Nagha.
- O mozo miróuse e entón o espello da fada *quedóuselle* co alento = ...*se quedó* con el aliento (44 = 30).
- ...pra... poder *birlarlos* = ...para ...poder *birlarlos* (74 = 49).
- E *díxollo* chorando = Y *le dijo* llorando (75 = 49).

O sentido orixinal tamén pode estar traizoado ó cambia-la posición dun adxectivo, que pasa a calificar un substantivo diferente daquel ó que llo aplicou Cunqueiro. Así ocorre ó traducir "un tesouro nun *pazo soterrado*" (onde o soterrado é o edificio e, por ende, o tesouro) por "un *tesoro enterrado* en un pazo" (onde o soterrado é o tesouro, pero non o edificio) (36 = 26).

Da mesma maneira cando Cunqueiro di que "seremos aínda máis ricos por soñar con tesouros que tendo tódolos tesouros do mundo nunha *arca gardada*" hai erro se se traduce por "todos los *tesoros* del mundo *guardados* en un arca" (88 = 59).

Despois de ler todo o devandito, non cremos que sexa un desexo de fidelidade ó texto orixinal (que non se ve por ningures) o que levou ó traductor a manter algún léxico galego na traducción, o que estaría xustificado, por exemplo, no uso de *mámoas* (51 = 35)), pero que non se entende no seguinte caso:

- A terra... é tan pesada como o *chumbo* = La tierra... es tan pesada como el *chumbo* (70 = 46)

onde, máis ben, parece que haxa ignorancia de que o *chumbo* é o *plomo* castelán.

E o mesmo se pode dicir do mantemento de estruturas que se usan en galego cun significado moi diferente do que teñen en castelán:

- púxose a cavar, pro non *daba cortadas* nin apartadas as raíces = se puso a cavar, pero no *daba cortadas*... las raíces (72 = 47).
- ...o home ...enchéuna de viño e *nona daba chea* = ...el hombre ...la llenó de vino, y no *la daba llena* (84 = 56).

E vexamos xa o apartado que poderíamos chamar "das barbaridades", onde o traductor demostra que descoñece o léxico galego e que non se molestou en usa-los dicionarios dos que daquela dispoñía. Citarei só algunhas das máis rechamantes:

- pro esquecéuselle unha *tixela* de ouro = se le olvidó una *tijera* de oro (32 = 23).
- pola *noitiña* = por la *noche* (32 = 23).

- Pro este é outro ponto = Pero éste *ya* es otro *cuento* (34 = 24).
- e púxose a maldecir á fada, e entón ésta *mandóulle* unha presada de ouro, pra que calese (*mandouille* = 'ofreceulle') = ...y entonces esta *le arrojó* un puñado de oro (44 = 30).
- Teño perguntado qué facían os mouros cando *por ben ou por mal* lles quitaban os tesouros ('polas boas ou polas malas') = He preguntado qué hacían los moros cuando *para bien o para mal* lles quitaban los tesoros (45 = 31).
- ...os mouros dan os máis dos tesouros que gardan a quenes seipan unhas *certas* verbas, ou a quenes saquen unha adiviñanza = dan... los tesoros... a quienes sepan unas *cuantas* palabras o a quienes descubran una adivinanza (48 = 32).
- Non é *doado* quitarlle un tesouro a un enano = No es *digno* quitarle un tesouro a un enano (49 = 33).
- Nos gorros meten unha pedra... e nas mangas das chambras algúns poñen *axóuxeres* e campaiñas = y en las mangas de las chambras algunos ponen *sonajeros* y campanillas (52 = 35).
- ...ver saír ao enano ...co seu corno *berrador* = con su cuerno *berreador* (56 = 37).
- O tesouro... ten que estar íntegro, tal e como foi *escusado* nun monte = ...tal y como fue *separado* en un monte (58 = 38).
- algunha *vegada* imaxinando... = algún *tiempo* imaginando (63 = 41).
- Por un procedimento semellante aos dos sabios *rabinos* de Israel = semejante a los de los sabios *reinos* de Israel (64 = 42).
- pra dar co sitio tiróu un fío *deica* a saída da torre = ...echó un hilo *desde* la salida de la torre (69 = 46).
- ...quen lle vendéu un galo roxo, decíndolle que fose con el ao monte e que o *ceibase*, e que o seguise a onde o galo fose. O home *ceibóu* o galo e *andivo* tras del... = ...que lo *cebase* y que lo siguiese a donde fuera. El hombre *cebó* el gallego y *fue* tras el... (71 = 47).
- i entón blasfemóu e comenzóu a *alcuñar* ao carballo de esto e máis de aquilo = blasfemó y comenzó a *acusar* al roble de esto y de lo otro (72 = 47).
- O buscador de tesouros ten que ser mui mirado en todo o que fai. A crer aos gaélicos o *xaxún* parez indispensable, e tamén ir lavado e limpo = El buscador de tesoros tiene que ser muy cuidadoso en todo lo que hace. Según los gaélicos, el *atuendo* parece indispensable... (72 = 47).
- Hai que *ser* mui *ben ensinado* e ter paciencia ('ser moi ben educado') = Hay que *estar* muy *preparado* para tener paciencia (72 = 47).
- ...saudaba a toda cousa do mundo... ás portas das casas e ás *avelañas* = saludaba ...a las *luciérnagas* (72 = 48).
- foron pedirlle cartos ao mouro, pero este saíu todo *alporizado* e berróu que = ...pero este salió todo *erizado* (78 = 52).
- e *afalóu* os bois, e tivo que aguillalos e *ousealos* = y *movió* los bueyes, y tuvo que aguijarlos y *empujarlos* (83 = 55).
- é que estará viva en nós a *ledicia* imaxinativa = estará viva en nosotros la *delicia* imaginativa (88 = 58).

Penedo de Alduxe

Volvemos atopar na traducción deste curto relato cunqueiriano os mesmos erros que vimos no traballo anterior.

Hai, en primeiro lugar, unha falta de respecto pola toponimia. Escribe Cunqueiro que "Penedo sabía todas as historias *meiregas*" e isto tradúcese por "sabía todas las historias de *Meiras*", onde se cambia o nome do topónimo *Meira*, ó que se refire o autor (19 = 115). Un chisco máis adiante fálase dos "ferreiros misteriosos *de Pe da Serra*", onde hai un evidente topónimo que o traductor fai desaparecer ó escribilo con minúsculas e falar dos "herrereros misteriosos *al pie de la sierra*" (19 = 115).

Tampouco entende o texto cando traduce a frase "os enanos de cámara do *mitrado bernaldo*", onde temos un adxectivo (*bernaldo*) que se refire a tódolos abades de Santa María a Real, que tiñan "enanos de cámara", coma o famoso enano das pamelas que aparece no *Merlín*. Pois ben, na traducción lemos "los enanos de cámara del *mitrado Bernaldo*", onde o que era adxectivo aparece escrito con maiúscula e convertido así nun antropónimo, o que modifica notablemente o texto orixinal (19 = 115).

Tamén se traizoa o texto traducindo a frase "o barqueiro Felipe de Amancia, navegante do *Miño mozo*", na que Cunqueiro lembra ó narrador de *Merlín e familia* e na que lle chama *mozo* ó río porque aínda está cerca do seu nacemento; o traductor destrúe esta fermosa metáfora ó aplica-lo adxectivo a "Felipe de Amancia, *joven navegante del Miño*" (19 = 115), o que demostra, ademais, que leu mal o *Merlín*, onde Felipe se converte en barqueiro cando xa é vello.

O traductor descoñece tamén a fraseoloxía galega, mesmo se se trata dunha frase feita tan corrente como "*fóra a alma*". Describe Penedo a un enano dicindo que "era coma un canciño, *fora a alma*, cunhas bragas verdes e uns ollos mouros" e o traductor di que o enano "Era como un perrito, *sin alma*, con unos calzones verdes y unos ojos oscuros", onde tampouco é palla o traducir *bragas* por *calzones* (20 = 116).

Menos corrente é a locución adverbial *á mangarra*, que Cunqueiro usa cando describe o modo en que o enano do abade meirego rañaba as costas de Penedo "cos dous pulgares... e non *á mangarra*" (é dicir 'cos cinco dedos, coa man coma unha garra'). O traductor converte este "rañar... *á mangarra*" nun case imposible "rascar... *con las mangas*" (20 = 116).

Hai aínda outras infidelidades ó texto orixinal. Sinalemos só unha máis: Penedo conta como unha capa de ouro veu voando e pou-

souse nas súas costas, pero "non quedaba ben *estibada*" (é dicir 'colocada'); a tradución é "de oído", parécese fonicamente pero é traidora no aspecto semántico: "no había quedado bien *estirada*" (20 = 116).

Imaxinación e creación

Volvemos atopar problemas co artigo, que o autor suprime sen ter en conta que con iso destrúe un trazo estilístico importante. Citando a Chesterton fala Cunqueiro das "profundas impropiedades da poesía *do* Dante", facendo uso do artigo tan frecuente con nomes italianos; o traductor suprímelo e escribe "la poesía *de* Dante" (182 = 199).

O mesmo ocorre co cambio do artigo determinado polo indeterminado e a supresión deste que se observa na tradución do fragmento "*Unha* literatura fantástica, á maneira *dun* Balzac, poño por caso, é..." que vén dar en "*La* literatura fantástica, a la manera *de* Balzac, pongo por caso, es..." (183 = 201).

Tamén confunde artigos con contraccións, e cando Cunqueiro di "engade *o* xa citado Pierre-Henri Simon" (porque o citou unha páxina antes) na tradución lemos "añade *a lo* ya citado Pierre-Henri Simon" (180 = 197).

Ou confunde a contracción *no* (*en + o*) co adverbio de negación (gal. *non* = cast. *no*), o que dá lugar a un fragmento inintelixible, incluso coa modificación introducida na puntuación. Está Cunqueiro falando do emperador da China, quen, cando mandaba componse-lo diccionario, obrigaba a que cada palabra se adecuase perfectamente á cousa designada,

- pro, *no* seu pensamento de ordeador, de *imperante* cáseque cósmico, il sabía que se opuña... = pero *no* su pensamiento de ordenador, de *imperativo* casi cósmico; el sabía que se oponía... (180 = 195).

Hai un caso de confusión do artigo feminino *a* coa preposición *a*, e traducindo esta por *para* modifícase notablemente o texto. Nun fragmento moitas veces citado di Cunqueiro que "O propio dun escritor é contar claro, seguido e ben. Contar *a* totalidade humana, que el, pola súa parte, ten a obriga de alimentar con novas miradas"; na versión castelá lemos que "Lo propio de un escritor es contar... Contar *para* la totalidad humana..." (184 = 202).

Usa Cunqueiro o galicismo *poñer en obra* ('poñer en acción', 'poñer en xogo') nun fragmento no que a construción non estraña porque está parafraseando unha idea do libro *Le poétique* de M. Dufrenne, e no que afirma que "as diferentes artes especificanse pola

súa materia, é decir, polo *quale* sensible que *poñen en obra*"; o traductor non ve o galicismo e "corrixe" introducindo un posesivo, co que o texto non se entende: "...las diferentes artes se especifican... por el *quale* sensible que *ponen en su obra*" (183 = 200).

Cunqueiro ataca os escritores existencialistas afirmando que: "Digan o que digan moitos *dises* da angustia vital, a súa vocación é a vocación de negadores, e negan dende a preguiza i o medo". O traductor non entendeu quen eran "eses da angustia vital": "Digan lo que digan muchos *de ellos* de la angustia vital, su vocación es la vocación de negadores, niegan desde la indolencia y el miedo" (184 = 202).

Non se traizoa o sentido, pero hai pouca fidelidade ó orixinal en moitos casos. Di o autor que "Schuhl... *parez pensar* que..." e o traductor, eliminando a dúbida faille dicir que "Schuhl... *piensa* que..." (179 = 195).

Un heroe dos *fineses* antigos destaca polas "*terribles* viaxes que fixo, a través dos *grandes terrores*"; pois en castelán, o heroe dos *finlandeses* destaca por "los *penosos* viajes que hizo a través de *terribles sucesos*" (180 = 196).

Se Cunqueiro afirma que a "moda é o que pasa de moda, non hai que *deixar de dicilo*" o traductor prefire dicir que "moda es lo que pasa de moda; no hay que *olvidarse de esto*" (183 = 201).

E se Cunqueiro fala do "voo *estupendo* do falcón" o traductor prefire falar de "el vuelo *maravilloso* del halcón" (184 = 202).

Tampouco hai traizón ó sentido pero si ó estilo na traducción das palabras francesas ou latinas que o autor usa abundantemente no artigo; estraña máis cando vemos que, en cambio, o traductor conserva no seu idioma outras moitas palabras: *mytos, poiein, puissance d'erreur, oeuvrante*, etc.:

- ...reforzan o vigor do seu *élan* hacia a beleza i a verdade = refuerzan el vigor de su *camino* hacia (179 = 195).
- nun senso que eu ousaría dicir *strictu* = en un sentido que yo osaría dicir *estricto* (180 = 196).
- convocan á dona, cáseque *mater*, cáseque deusa, portadora do fío = convocan a la dama, casi *madre*, casi diosa, portadora del hilo (184 = 202).

E pasemos xa a sinalar algunhas das "barbaridades léxicas" que podemos ler na traducción:

- Deixemos ...á imaxinación e a afectividade *arrequentar* o que hai de glacial e de inhumano no universo dos sabios = Dejemos ...a la imaginación *augmentar* lo que hay de glacial... (181 = 197).
- dentro dunha *estruturura* nova e independente = dentro de una *escritura* nueva e independiente (182 = 198).

- a inescusable *necesidá* de comunicación = la inescusable *serenidad de la comunicación* (182 = 199).
- ...do conto e da súa *moralidade* = del cuento y de su *moralidad* (por *moraleja*) (182 = 199).
- entón esa literatura *aparez* máis literatura que nunca = entonces esa literatura *parece* máis literatura que nunca (182 = 200).
- ...os imaxinares de Pedro son unha realidade *vivible* = las imajinaicones de Pedro son una realidad *visible* (183 = 201).
- e isto, o mito de Icaro, é unha *vocación* de entusiasmo = y esto, el mito de Icaro, es una *evocación* de entusiasmo (184 = 202).
- ...non teñen por que ser sempre recoñecidas e *aloumiñadas* na desesperación e na tristeza = no tienen por que ser... *iluminadas* en la desesperación y en la tristeza (184 = 202).

Cómpre, pois, á vista de traballo coma este, renova-lo chamamento que Casares fixo en 1972 ás editoriais de fóra de Galicia para que lles encarguen as traducións de autores galegos a intelectuais que dominen a lingua e non fagan tan obviamente certo o vello refrán italiano "traduttore, traditore".